

VAD TÄNKER EU:s BEFOLKNING OM DE GRUNDLÄGGANDE RÄTTIGHETERNA?

SAMMANFATTNING

UNDERSÖKNING OM
DE GRUNDLÄGGANDE RÄTTIGHETERNA

2

Vad allmänheten tror och vet om mänskliga rättigheter

6

Åsikter om hur det demokratiska samhället fungerar och det politiska deltagandet

12

God förvaltning och korruption inom ramen för offentliga tjänster

© Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter, 2021

Återgivning tillåten med angivande av källan.

För spridning eller användning av foton eller annat material som inte omfattas av upphovsrätten för Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter måste tillstånd sökas direkt från upphovsrättsinnehavarna.

Varken Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter eller någon person som agerar på byråns vägnar är ansvarig för hur nedanstående uppgifter används.

Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå, 2021

Print	ISBN 978-92-9461-120-8	doi:10.2811/457985	TK-01-20-642-SV-C
PDF	ISBN 978-92-9461-090-4	doi:10.2811/08299	TK-01-20-642-SV-N

Foto:

Omslag: © iStock/filadendron

Sidan 5: © FRA

Sidan 6: © iStock/Vladimir Vladimirov

Sidan 10: © iStock/miodrag ignjatovic

Sidan 11: (vänster) © iStock/Chris Ryan, (höger) © iStock/Zolnierek

Sidan 12: © iStock/notwaew

Sidan 13: (vänster) © iStock/Martinbowra, (höger) © iStock/urbazon

Sidan 16: © iStock/mediaphotos

Demokrati, rättsstaten och respekt för de mänskliga rättigheterna är de värden som EU är grundat på. Trots det kan dessa värden, och diskussioner om grundläggande rättigheter på EU- och medlemsstatsnivå, tyckas avlägsna i människors vardagsliv.

FRA har därför undersökt vilken förståelse, kunskap och erfarenhet folk har avseende sina grundläggande rättigheter i praktiken. Tack vare de data som framkom finns nu övergripande och jämförbara fakta vad gäller dessa frågor.

Den här sammanfattningen innehåller de viktigaste lärdomarna från FRA:s undersökning. De syftar främst till att informera EU-institutionerna och medlemsstaternas regeringar och institutioner, samt människorättsförsvarare och det civila samhällets organisationer, om de grundläggande rättigheternas plats i EU:s samhällen – utifrån medborgarnas tankar och erfarenheter.

Lärdomarna är viktig läsning för alla som anser att politiska beslut ska baseras på fakta och börja på gräsrotsnivå. De som arbetar med grundläggande rättigheter kan använda dessa data som underlag i sitt arbete och till att ifrågasätta sina egna antaganden om allmänhetens tankar och erfarenheter.

Resultaten kan också användas som underlag till insatser som avser de grundläggande rättigheterna och i slutändan även till att positivt påverka genomdrivandet av dessa rättigheter i praktiken.

Anmärkningar om terminologin

Grundläggande rättigheter är det begrepp som i interna EU-sammanhang används för mänskliga rättigheter. I undersökningen användes begreppet *mänskliga rättigheter* i vissa frågor eftersom det var lättare att förstå för dem som besvarade frågeformuläret. I sammanfattningen används båda begreppen synonymt.

Undersökning om de grundläggande rättigheterna: viktiga fakta

För undersökningen om de grundläggande rättigheterna samlades data in i 29 länder: de 27 EU-medlemsstaterna, Förenade kungariket (som var medlem i EU vid tidpunkten för datainsamlingen) och Nordmakedonien (det enda land utanför EU som hade observatörsstatus i FRA när undersökningen utformades).

Sammanlagt inhämtades data från 34 948 medverkande. I varje land besvarade ett representativt urval av personer undersökningen, från runt 1 000 personer i merparten av länderna upp till ungefär 3 000 i Frankrike och Tyskland.

Undersökningen om de grundläggande rättigheterna genomfördes online i Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Förenade kungariket, Luxemburg, Nederländerna, Sverige, Tyskland och Österrike. I andra länder kontaktade intervjuare de medverkande personligen. Intervjuerna ägde rum mellan januari och oktober 2019.

Resultaten är representativa på EU-nivå såväl som för varje land för dem som är 16 år eller äldre och har sin stadigvarande bostättning i det land där de medverkade i undersökningen.

VAD ALLMÄNHETEN TROR OCH VET OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

De flesta anser att mänskliga rättigheter är viktiga för att skapa ett rättvisare samhälle, men de socialt missgynnade upplever i mindre utsträckning att de kan dra nytta av dessa rättigheter.

FRA:s YTTRANDE 1

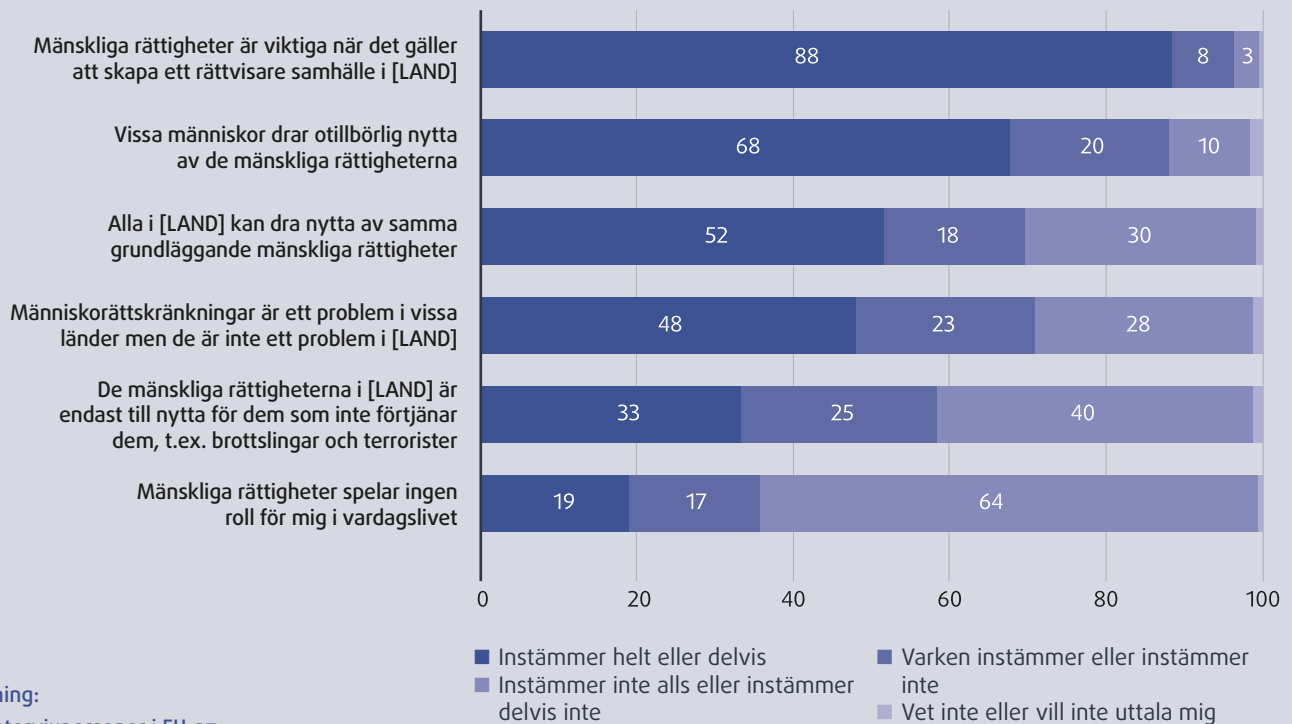
EU och dess medlemsstater bör genomföra riktade åtgärder för att säkerställa att de som kämpar för att få ekonomin att gå ihop får information om sina rättigheter och hur de kan hävda dem, eftersom de i större utsträckning än andra anser att alla inte kan dra nytta av samma grundläggande mänskliga rättigheter. EU-medlemsstaterna bör också genomföra insatser som bidrar till att personer med lägre utbildningsnivå får ökad kännedom om sina rättigheter. De EU-medlemsstater som genomför sådana åtgärder på nationell nivå bör överväga att använda EU:s tillgängliga finansieringsmekanismer och involvera berörda nationella aktörer, i synnerhet nationella människorättsinstitutioner, jämställdhetsorgan och ombudsmannainstitutioner.

Åtgärderna bör omfatta insatser med att informera om och främja människors grundläggande rättigheter och göra dem tillgängliga. Medlemsstaterna skulle kunna undersöka olika forum och kanaler för att effektivt sprida information om rättigheterna, rikta åtgärderna mot vissa sociala grupper, använda sociala medier vid sidan av de traditionella och ha ett nära samarbete med det civila samhällets organisationer.

- ★ Nästan 9 av 10 personer (88 %) i EU anser att de mänskliga rättigheterna är viktiga när det gäller att skapa ett rättvisare samhälle i deras land. Den lägsta andelen återfinns i Ungern (76 %) och den högsta (96 %) i Malta. Dessutom är det nästan två tredjedelar (64 %) som inte instämmer i påståendet att mänskliga rättigheter inte spelar någon roll för dem i vardagslivet. Detta visar att EU:s befolkning i stor utsträckning anser att mänskliga rättigheter kan spela en aktiv och betydelsefull roll i deras liv.
- ★ Samtidigt anser nästan 7 av 10 européer (68 %) att vissa drar otillbörlig nytta av de mänskliga rättigheterna. En tredjedel (33 %) instämmer i påståendet att de mänskliga rättigheterna endast är till nytta för dem som inte förtjänar dem, t.ex. brottslingar och terrorister.
- ★ Resultaten visar att det finns en koppling mellan människors inkomst och utbildningsnivå och deras syn på mänskliga rättigheter. De som säger att de kämpar för att få ekonomin att gå ihop (det vill säga att de kanske inte har pengar nog att köpa sådant de behöver) och de vars högsta avslutade utbildning är högstadietutbildning eller lägre är mindre benägna att uppleva att alla i deras land åtnjuter samma mänskliga rättigheter. De upplever även att vissa människor drar otillbörlig nytta av de mänskliga rättigheterna.
- ★ Exempelvis instämmer 44 % av dem som kämpar för att få ekonomin att gå ihop i påståendet att de mänskliga rättigheterna endast är till nytta för dem som inte förtjänar dem, t.ex. brottslingar och terrorister. I jämförelse instämmer 27 % av dem som tycker att det är väldigt lätt att klara sig med sin nuvarande inkomst i påståendet. Bland de äldre – 65 år eller äldre – instämmer 38 % i påståendet, jämfört med 27 % av dem i åldersgruppen 16–29 år. Vidare instämmer 43 % av dem vars vardagsaktiviteter är allvarligt och långvarigt begränsade – till exempel personer med funktionsnedsättningar eller långvariga hälsoproblem – i påståendet, jämfört med 32 % av dem som inte har några sådana begränsningar.

- ★ I 11 av de 27 EU-medlemsstaterna är det minst 50 % som instämmer eller helt instämmer i att människorättskränkningar inte är ett problem i deras land, utan att det är sådant som händer någon annanstans.
- ★ När resultaten delas upp utifrån socioekonomiska särdrag ser man att de som kämpar eller kämpar mycket för att få ekonomin att gå ihop är mindre benägna att instämma (eller helt instämma) i att människorättskränkningar inte är ett problem i deras land. Av dem instämmer 43 % i påståendet, jämfört med 54 % av dem som upplever att det är lätt eller väldigt lätt att få ekonomin att gå ihop. Åsikten är dessutom vanligare bland män (52 %) än bland kvinnor (44 %).

FIGUR 1: ÅSIKTER OM UTVALDA ASPEKTER AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA (EU-27, %)

►
Anmärkning:
Av alla intervjupersoner i EU-27
(n = 32 537), viktade resultat.

Källa: FRA, Undersökning om de grundläggande rättigheterna 2019 (datainsamling i samarbete med CBS [NL], CTIE [LU] och Statistics Austria [AT]).

”I Estland respekteras generellt sett de mänskliga rättigheterna, men problemet är, enligt mig, att det är svårt för låginkomsttagare (pensionärer och personer med funktionsnedsättningar) att få det att gå runt.”

(Man, mellan 16 och 29 år gammal, som besvarade undersökningen i Estland)

I linje med den nya strategiska agendan för EU för perioden 2019–2024¹ ska man prioritera att bygga ett rättvist och socialt EU med hjälp av genomförandet av den europeiska pelaren för sociala rättigheter², jämte genomförandet av den rättvisa omställningen till en grön och hållbar framtid³. Om man är arbetslös och lever i fattigdom och socialt utanförskap är det dock svårt att till fullo åtnjuta alla rättigheter som följer av dessa åtaganden.

¹ Europeiska rådet (2019), *A new strategic agenda 2019–2024*.

² Europaparlamentet, Europeiska unionens råd och Europeiska kommissionen, *Interinstitutionell proklamation av den europeiska pelaren för sociala rättigheter*, Bryssel (EUT C 428, 13.12.2017, s. 10). Den europeiska pelaren för sociala rättigheter omfattar 20 principer som ger EU-medborgarna nya och mer konkreta rättigheter. Pelaren omfattar tre huvudsakliga områden: lika möjligheter och tillgång till arbetsmarknaden, rättvisa arbetsvillkor samt social trygghet och social integration (i princip 3 om lika möjligheter anges det att alla har rätt till lika behandling och lika möjligheter när det gäller anställning, socialt skydd, utbildning och tillgång till varor och tjänster som erbjuds allmänheten).

³ Se Europeiska kommissionen (2020), *Launching the Just Transition Mechanism – for a green transition based on solidarity and fairness (Sjösättning av mekanismen för en rättvis omställning – för en grön omställning grundad på solidaritet och rättvisa)*.

Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna är av direkt betydelse vid genomförandet av EU-rätten, men flera av de rättigheter som anges i stadgan kommer att vara svåra att uppfylla när det gäller de socialt och ekonomiskt sett mest marginaliserade grupperna i EU. Detta återspeglas i svaren på flera av frågorna i undersökningen. Det är ett antal rättigheter i stadgan som berörs, bland annat människans värdighet (artikel 1), fritt yrkesval och rätt att arbeta (artikel 15), jämställdhet mellan kvinnor och män (artikel 23), icke-diskriminering (artikel 21), social trygghet och socialt stöd (artikel 34), hälsoskydd (artikel 35) och rörelse- och uppehållsfrihet (artikel 45), för att nämna några.

Även rätten att få sin sak prövad inför domstol (artikel 47 i stadgan) är av betydelse när man tittar på undersökningens resultat. Det kan vara svårt att få sin sak prövad inför domstol – i synnerhet för marginaliserade grupper, såsom de som kämpar för att få ekonomin att gå ihop – om man upplever att kontrollen och maktbalansen i ett system inte har något att göra med ens vardag. Detta beror på bristande kunskap, både om rättigheterna och om hur man kan hävda dem.

Kunskapen om EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna är lägre än den om andra internationella människorättsinstrument, och den beror på utbildningsnivån.

FRA:s YTTRANDE 2

Som uppföljning till rådets slutsatser från 2019 om stadgan bör EU-medlemsstaterna överväga hur de på bästa sätt kan tillhandahålla allmänheten "lättillgänglig information" om de grundläggande rättigheter som fastställs i stadgan. Detta skulle också hjälpa de nationella människorättsaktörerna i deras arbete med att sprida information om och genomföra stadgan mer effektivt.

För att främja stadgan bör EU stödja regelbundna utbyten mellan EU-medlemsstaterna om praxis och de erfarenheter som gjorts, i syfte att öka medvetenheten och kunskapen om stadgan – i synnerhet i de EU-medlemsstater där det i undersökningen om grundläggande rättigheter framkommit att kännedomen är lägre. Detta skulle kunna göras inom ramen för den årliga dialog om stadgan som arbetsgruppen för grundläggande rättigheter, medborgerliga rättigheter och fri rörlighet för personer har åtagit sig att genomföra.

- ★ En av två tillfrågade (53 %) har hört talas om EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna. Det är färre som har hört talas om stadgan än om den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna och den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna.

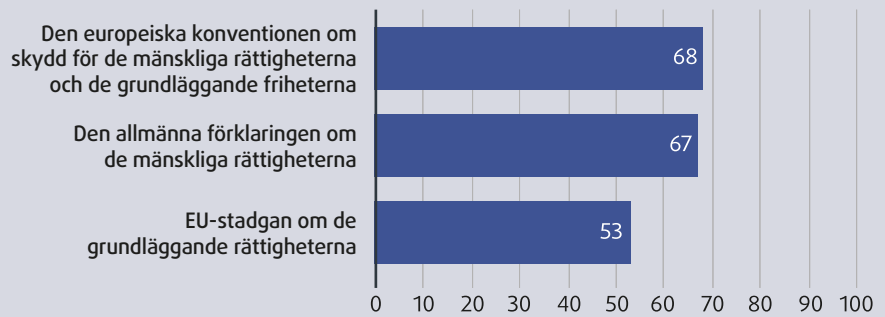
Detta är kanske inte så förvånande med tanke på att Europakonventionen är över 70 år gammal, medan EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna är relativt ung, då den antogs för 20 år sedan. Siffrorna tyder dock på att klyftan mellan allmänhetens kännedom om stadgan och om Europakonventionen är minst i de länder som anslöt sig till Europarådet under 1990-talet, där Europakonventionen inte har tillämpats lika länge.

- ★ Det är mindre sannolikt att de med lägre utbildningsnivåer har hört talas om något av de tre internationella människorättsinstrument som togs upp i undersökningen – den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna samt EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna.
- ★ Utöver utbildningsnivå finns det andra sociodemografiska särdrag som hänger ihop med en lägre kännedom om dessa människorättsinstrument, såsom svårigheter att få ekonomin att gå ihop och leva på hushållets nuvarande inkomst, högre ålder (65 år eller äldre) och att vara arbetslös eller pensionär.

Stadgan är ett av de modernaste och mest omfattande människorättsinstrument som är rättsligt bindande. Den har samma rättsverkan som EU-fördragen. Artikel 51 i stadgan anger att EU och EU-medlemsstaterna ska respektera rättigheterna, iaktta principerna och främja tillämpningen av bestämmelserna i stadgan när de vidtar åtgärder inom ramen för EU-rätten. I rådets slutsatser från 2019 om stadgan uppmanas EU-medlemsstaterna att stärka sin upplysnings- och utbildningsverksamhet om stadgan bland viktiga människorättsaktörer – samtidigt som FRA:s roll i detta hänseende erkänns. I slutsatserna betonas också vikten av att allmänheten förses med lättillgänglig information om rättigheterna i stadgan.

FIGUR 2: KÄNNEDOM OM VIKTIGA MÄNNISKORÄTTSDOKUMENT (EU-27, %)

►
Anmärkning:
Av alla svarande i EU-27 som ombetts att fylla i det avsnitt i undersökningen som rör kännedom om och ansvar vad gäller rättigheter (n = 24 354), viktade resultat.

Källa: FRA, Undersökning om de grundläggande rättigheterna 2019 (datainsamling i samarbete med CBS [NL], CTIE [LU] och Statistics Austria [AT]).

ÅSIKTER OM HUR DET DEMOKRATISKA SAMHÄLLET FUNGERAR OCH DET POLITISKA DELTAGANDET

Unga fäster mindre vikt än äldre vid flera olika aspekter i undersökningen avseende hur det demokratiska samhället fungerar.

FRA:s YTTRANDE 3

Om unga ska göras mer engagerade i hur det demokratiska samhället fungerar, något som är avgörande för att kunna åtnjuta sina grundläggande rättigheter, bör Europeiska kommissionen och EU-medlemsstaterna beakta resultaten från undersökningen – som visar att de i åldersgruppen 16–29 år fäster mindre vikt vid grundläggande demokratiska aspekter – vid genomförandet av **EU:s ungdomsstrategi** för 2019–2027. Strategin anger bland annat att man på EU-nivå ska "öka ungdomars deltagande i det demokratiska livet, bland annat genom att öka tillgången till kvalitativ information som kontrollerats av betrodda källor, och verka för ökat deltagande i EU-val och andra val". Det är viktigt att de unga medverkar direkt i denna process.

EU och dess medlemsstater bör ta hänsyn till hur utvecklingen ser ut när det gäller de ungas politiska engagemang och utforska nya sätt att engagera unga runtom i Europa och kommunicera med dem på ett effektivt sätt.

- ★ 86 % anser att fria och rättvisa val är väldigt viktiga för demokratin. Generellt sett fäster tre av fem stor vikt vid alla sex demokratiaspekter som ingick i undersökningen. Resultaten varierar mellan 60 och 86 %, beroende på vilken aspekt frågan rör. (I rutan finns en lista där det anges mer exakt vad frågorna gällde.)
- ★ Unga i åldersgruppen 16–29 år fäster genomgående lägre vikt vid de sex olika demokratiaspekterna i undersökningen jämfört med de äldre åldersgrupperna. Unga (58 %) fäster till exempel lägre vikt vid frågor som rör oppositionspartiets frihet att kritisera regeringen än vad de äldre åldersgrupperna gör (70 % i åldersgruppen 54–64 och 69 % i åldersgruppen 65 eller äldre).
- ★ I artikel 165 i fördraget om EU:s funktionssätt anges att EU ska genomföra insatser för att stimulera ungdomars deltagande i Europas demokratiska liv. EU:s ungdomsstrategi för 2019–2027, som är ramen för EU:s ungdomspolitiska samarbete, främjar ungas deltagande i det demokratiska livet och stödjer även deras sociala engagemang och medborgardeltagande. Europaparlamentet anser dessutom i **sin resolution av den 15 januari 2020 om konferensen om Europas framtid** att ett säkerställt deltagande från ungdomar är en väsentlig förutsättning för att konferensen ska få verkan på lång sikt, och kräver att särskilda arrangemang för detta ändamål anordnas för unga.

Vilka frågor ställdes i undersökningen?

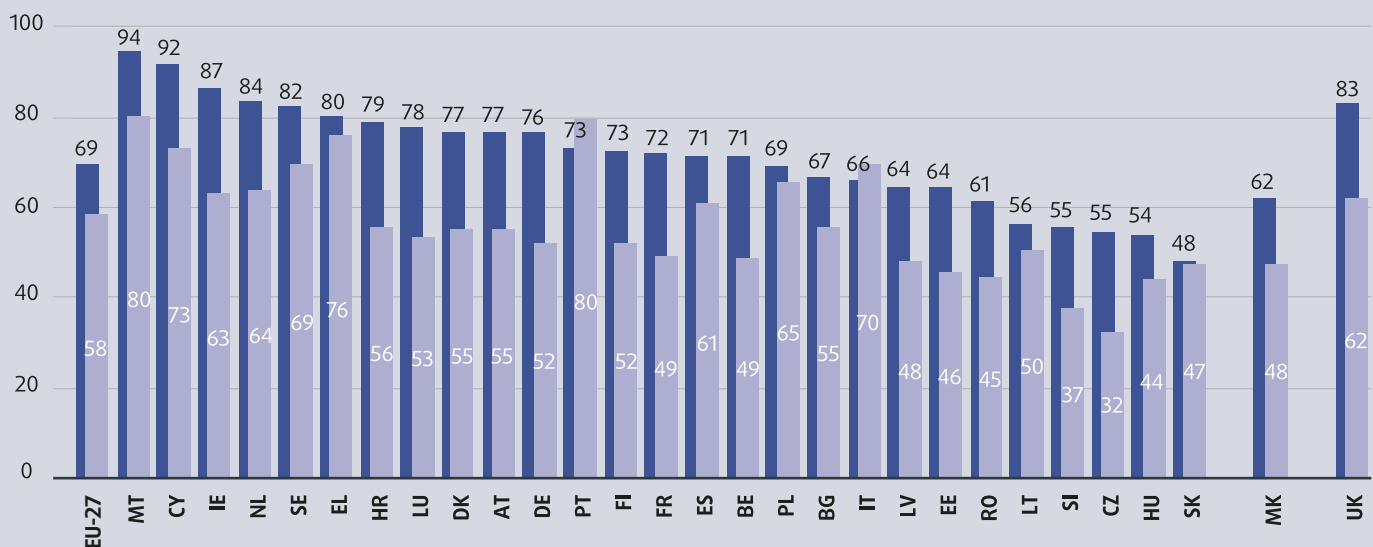
Hur viktiga anser du att följande saker är för demokratin?

- Att valen är fria och rättvisa
- Att röstberättigade diskuterar politik med andra innan de beslutar hur de ska rösta
- Att oppositionspartier är fria att kritisera regeringen
- Att myndigheterna inte påverkar medierapporteringen
- Att minoritetsgruppers rättigheter skyddas

- Att det i slutändan är medborgarna som bestämmer om de viktigaste politiska frågorna genom att rösta om dem direkt i folkomröstningar

De medverkande kunde besvara varje fråga genom att ange ett värde på en skala från 1 (inte alls viktigt) till 7 (extremt viktigt). Dessutom kunde de som inte ville välja någon av dessa svarsalternativ i stället svara att de inte ville uttala sig eller att de inte visste.

FIGUR 3: DE I ÅLDERSGRUPPNA 16-29 ÅR SAMT 65 OCH ÄLDRE SOM ANSER ATT OPPOSITIONSPARTIERS FRIHET ATT KRITISERA REGERINGEN ÄR MYCKET VIKTIG, LAND FÖR LAND (%)^{a b}

Anmärkning:

^a Av alla svarande i EU-27, Förenade kungariket och Nordmakedonien som ombetts att fylla i det avsnitt i undersökningen som rör kännedom om och ansvar vad gäller rättigheter (n = 26 045), viktade resultat.

^b De medverkande kunde besvara varje fråga genom att ange ett värde på en skala från 1 (inte alls viktigt) till 7 (extremt viktigt). Dessutom kunde de som inte ville välja någon av dessa svarsalternativ i stället svara att de inte ville uttala sig eller att de inte visste. Resultaten ovan grundas på andelen medverkande som angett 6 eller 7 på den sjugradiga skalan.

Källa: FRA, Undersökning om de grundläggande rättigheterna 2019 (datainsamling i samarbete med CBS [NL], CTIE [LU] och Statistics Austria [AT]).

Människor tror på demokratiska principer – men alltför många känner att den vanliga politiken och vanliga politiker inte tar någon hänsyn till dem.

FRA:s YTTRANDE 4

Om det politiska deltagandet i EU ska öka krävs det att man gemensamt tar itu med de resultat från undersökningen som visar att merparten av befolkningen känner att den vanliga politiken och vanliga politiker inte bryr sig om "människor som mig". Denna attityd återspeglas också i de resultat som visar att folk känner att de har mindre chans att få en anställning om de inte tillhör det regerande politiska partiet. EU och dess medlemsstater måste ägna särskild uppmärksamhet åt de grupper i samhället som i störst utsträckning känner att de demokratiska processerna inte rör dem – såsom de som har svårt att leva på sin nuvarande inkomst.

I EU är medborgardialoger och dithörande samråd etablerade verktyg för att öka deltagandet och nå ut till olika grupper i samhället med viktiga politiska frågor. Dessa verktyg måste dock ses över och omarbetas om man ska kunna nå ut till dem som är ekonomiskt missgynnade för att systematiskt försöka involvera dem.

Ett levande civilsamhälle och en mångfald oberoende och ansvarstagande medier – som åtnjuter yttrandefrihet – behöver stöd på EU- och medlemsstatsnivå om de ska kunna spela sin roll när det gäller att öka det demokratiska deltagandet för att upprätthålla de grundläggande rättigheterna.

- ★ Merparten av befolkningen i EU (60 %) instämmer eller instämmer helt i att vanliga partier och politiker inte bryr sig om dem.
- ★ Känslan att vanliga partier och politiker inte bryr sig om "människor som mig" är som starkast bland dem som kämpar med att få ekonomin att gå ihop, de vars högsta utbildningsnivå är högstadieutbildning och de vars vardagsaktiviteter är allvarligt och långvarigt begränsade (till följd av funktionsnedsättningar eller långvariga hälsoproblem). Till exempel instämmer 73 % av dem som tycker att det är svårt eller väldigt svårt att få ekonomin att gå ihop och leva på hushållets nuvarande inkomst i detta påstående. Motsvarande siffra bland dem som upplever att det är lätt eller väldigt lätt att få ekonomin att gå ihop är 45 %.
- ★ 63 % anser att det är lättare att få en anställning om man tillhör det regerande politiska partiet. Resultaten visar på stora skillnader mellan EU-medlemsstater när det gäller i vilken utsträckning människor instämmer i påståendet. Åsikten är särskilt vanlig bland dem som kämpar för att få ekonomin att gå ihop.

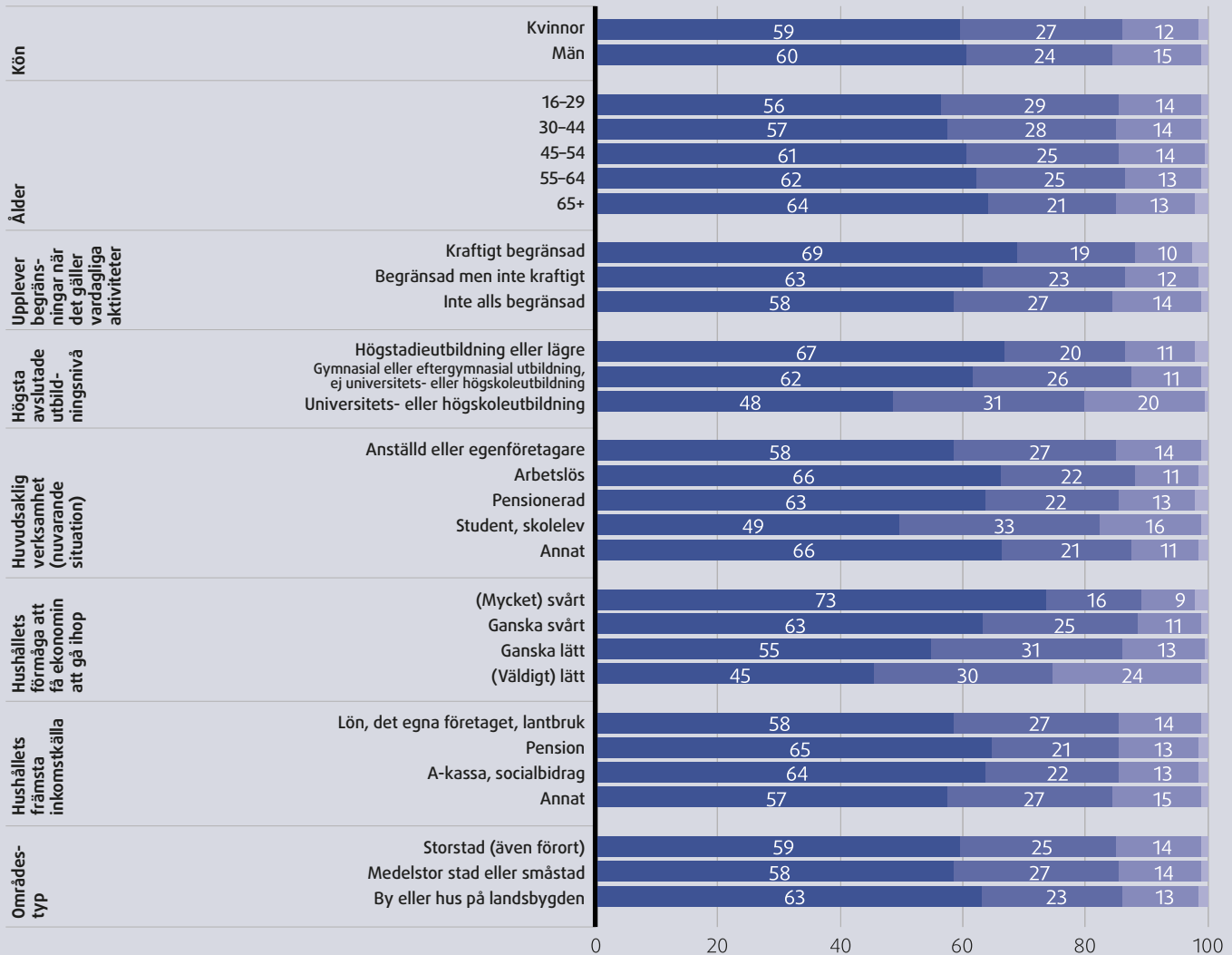
Tillsammans med de mänskliga rättigheterna och rättsstaten är demokratin en av de tre pelare som EU vilar på, och alla tre är grundläggande värden för unionen enligt artikel 2 i fördraget om Europeiska unionen. Det är internationellt erkänt att principerna om maktfördelning, politiska friheter, transparens och ansvarighet är viktiga i en väletablerad och välfungerande demokrati. Mänskliga rättigheter eller, om man så vill, grundläggande rättigheter – som de kallas i interna EU-sammanhang – är oumbärliga om EU:s demokratiska samhällen ska fungera väl.

EU-programmet **Ett Europa för medborgarna**, som är tänkt att förbättra villkoren för befolkningens medborgerliga och demokratiska deltagande på EU-nivå, är en viktig del av EU:s verktygslåda för främjandet av det demokratiska engagemanget. **Konferensen om Europas framtid** är en stor europeisk demokratisk process som ska öka EU-medborgarnas deltagande. Konferensen är ytterligare en av EU:s mekanismer som syftar till att göra medborgarna delaktiga i de demokratiska processerna – i linje med de principer som anges i stadgan om medborgarnas rättigheter, såsom rösträtt och valbarhet till Europaparlamentet (artikel 39) och rösträtt och valbarhet i kommunala val (artikel 40).

"Mänskliga rättigheter respekteras om man har politiska kontakter. Vanligt folk har inget skydd."

(Kvinna över 65 år som besvarade undersökningen i Spanien)

FIGUR 4: ÅSIKTER OM PÅSTÅENDET ATT VANLIGA PARTIER OCH POLITIKER INTE BRYR SIG OM "MÄNNISKOR SOM MIG", UPPDELAT UTIFRÅN UTVALDA SOCIODEMOGRAFISKA SÄRDRAG (EU-27, %) ^{a b}

Anmärkning:

^a Av alla svarande i EU-27 som ombetts att fylla i det avsnitt i undersökningen som rör kännedom om och ansvar vad gäller rättigheter (n = 24 354), viktade resultat.

^b Se bilaga I till huvudrapporten för närmare information om de sociodemografiska variabler som använts i analysen.

- Instämmer helt eller delvis
- Instämmer inte alls eller instämmer delvis inte
- Varken instämmer eller instämmer inte
- Vet inte eller vill inte uttala mig

Källa: FRA, Undersökning om de grundläggande rättigheterna 2019 (datainsamling i samarbete med CBS [NL], CTIE [LU] och Statistics Austria [AT]).

En fjärdedel av befolkningen anser att domstolsväsendet inte är oberoende, och en av fem anser att icke-statliga organisationer och välgörenhetsorganisationer aldrig är fria från hot från myndigheternas sida.

FRA:s YTTRANDE 5

Att lite drygt en av fyra EU-medborgare i undersökningen anser att domare i deras land inte kan utöva sitt yrke utan regeringens inblandning – och i vissa EU-medlemsstater så många som en av två – visar att det krävs konkreta åtgärder som ökar allmänhetens tillit till domstolsväsendets oberoende. Om det brister i denna tillit undergrävs viktiga demokratiska principer och grundläggande rättigheter, till exempel rätten till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol samt rätten till jämlikhet och till god förvaltning.

Eftersom resultaten visar att en av fem anser att icke-statliga organisationer och välgörenhetsorganisationer aldrig är fria från hot från myndigheternas sida är det av yttersta vikt att medlemsstaterna skyddar friheter och rättigheter för det civila samhällets aktörer.

EU och dess medlemsstater bör systematiskt samla in oberoende och tillförlitliga uppgifter om allmänhetens åsikter beträffande domstolsväsendets oberoende samt icke-statliga organisationers och välgörenhetsorganisationers möjligheter att verka utan myndigheternas inblandning. På så sätt får kommissionen och andra EU-institutioner, och även medlemsstaterna, ytterligare faktaunderlag inför utformningen av uppföljande insatser. Uppgifterna kan också fungera som underlag till viktiga initiativ, såsom kommissionens årliga utvärdering av rättsstatsprincipen i medlemsstaterna.

- ★ En av fyra (27 %) i EU anser att domare i deras land aldrig eller sällan kan utöva sitt yrke utan myndigheternas inblandning. Resultaten varierar mellan 47 % (i Kroatien) och 11 % i Danmark och Finland.
- ★ 37 % av befolkningen i EU anser att icke-statliga organisationer och välgörenhetsorganisationer oftast eller alltid kan arbeta utan att utsättas för hot från myndigheternas sida. 34 % anser att det ibland är så. En av fem (21 %) anser att detta aldrig eller sällan är möjligt.

Oberoende domstolar är, i linje med artikel 47 i EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna (rätten till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol), oumbärliga för att garantera ett effektivt rättsligt skydd av de grundläggande rättigheterna. Ett effektivt rättsligt skydd är både en grundläggande rättighet och en allmän princip i EU-rätten, och Europeiska unionens domstol framhåller i sin rättspraxis att det enligt artikel 19.1 i EU-fördraget "ger uttryck" för rättsstaten – exempelvis i mål C-64/16, **Associação Sindical dos Juizes Portugueses** (dom av den 27 februari 2018, punkt 32).

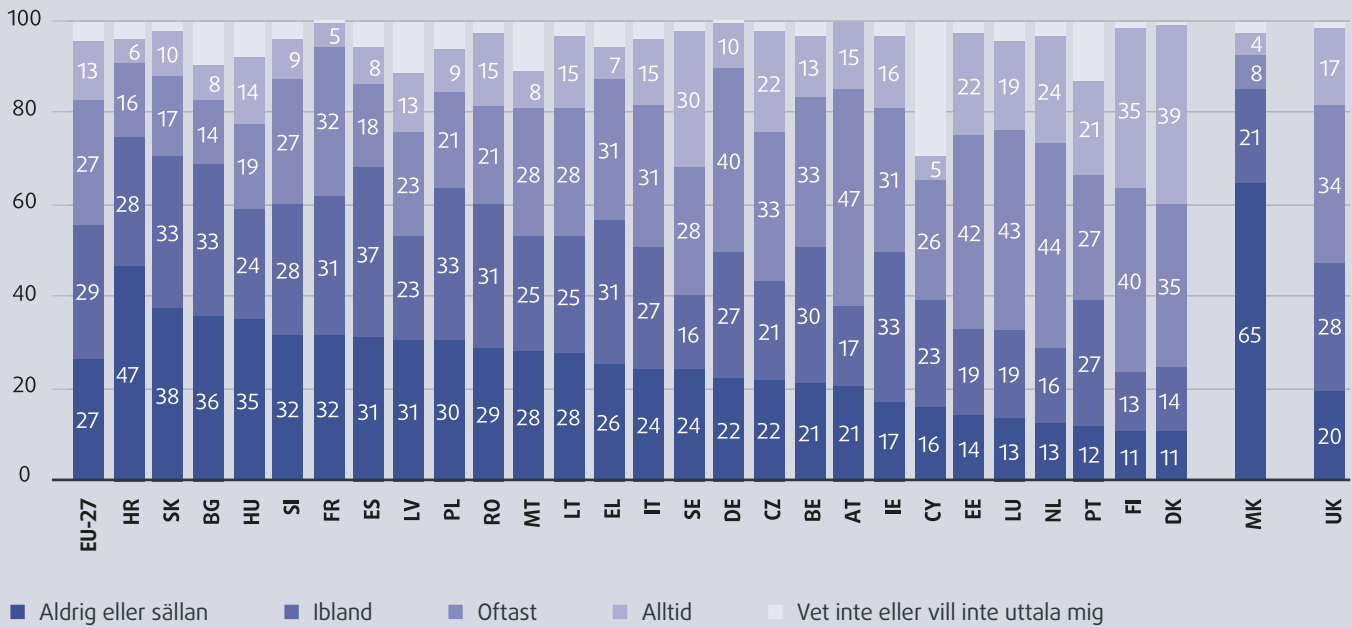
"Man måste ha kontakter om man överhuvudtaget ska utnämnas till domare, så inblandningen börjar redan där."

(Kvinna, mellan 45 och 54 år gammal, deltagare i en fokusgrupp i Bulgarien)

Ingen demokrati kan heller frodas utan ett aktivt civilsamhälle, vilket kommissionen framhåller i sitt meddelande om att stärka rättsstatsprincipen inom unionen, offentliggjort i juli 2019. Det är därför mötes- och föreningsfrihet (artikel 12) samt yttrandefrihet och informationsfrihet (artikel 11) fastställs i stadgan. EU-medlemsstaterna måste efterleva dessa när de vidtar åtgärder inom ramen för EU-rätten, och de är särskilt viktiga för ländernas förhållande till det civila samhällets organisationer i EU.

FIGUR 5: UPPFATTNINGAR OM DOMARES MÖJLIGHET ATT UTÖVA SITT YRKE FRITT FRÅN MYNDIGHETERNAS INBLANDNING, LAND FÖR LAND (%)^{a,b}

▲
Anmärkning:

- ^a Av alla svarande i EU-27, Förenade kungariket och Nordmakedonien som ombetts att fylla i det avsnitt i undersökningen som rör kännedom om och ansvar vad gäller rättigheter (n = 26 045), viktade resultat.
- ^b De svarkategorier som användes i undersökningen var "aldrig", "sällan", "ibland", "oftast", "alltid", "vet inte" eller "vill inte uttala mig". I den här figuren har några av de ursprungliga svarkategorierna slagits samman, vilket kan utläsas i kategoriernas beteckningar.

Källa: FRA, Undersökning om de grundläggande rättigheterna 2019 (datainsamling i samarbete med CBS [NL], CTIE [LU] och Statistics Austria [AT]).

GOD FÖRVALTNING OCH KORRUPTION INOM RAMEN FÖR OFFENTLIGA TJÄNSTER

De som har störst behov av att den offentliga förvaltningen tillhandahåller bra tjänster – såsom personer med långvariga hälsoproblem – anger att de brottas med särskilda svårigheter.

FRA:s YTTRANDE 6

EU-medlemsstaterna bör se till att information om allmänhetens rätt till offentliga tjänster tillhandahålls i god tid och att alla har tillgång till den. Fokus bör särskilt ligga på de grupper som har störst behov av sådana tjänster, såsom personer med långvariga hälsoproblem eller funktionsnedsättningar, men även på äldre.

- ★ De vanligaste problemen i kontakterna med den offentliga förvaltningen och lokala myndigheter var att ärendehanteringens tog lång tid och att det var svårt att hitta relevant information.
- ★ Personer vars vardagsaktiviteter är allvarligt och långvarigt begränsade (till följd av funktionsnedsättningar eller långvariga hälsoproblem), liksom personer med lägre utbildning eller begränsade ekonomiska medel, upplever att det är svårare att hitta information om de tjänster som tillhandahålls av den offentliga förvaltningen och de lokala myndigheterna.

- ★ En av tio (11 %) har upplevt att den offentliga förvaltningen behandlat dem ojämnt i förhållande till andra.

Till exempel anser 17 % av dem som kämpar eller kämpar mycket för att få ekonomin att gå ihop att den offentliga förvaltningen eller de lokala myndigheterna har behandlat dem ojämnt i förhållande till andra. Motsvarande siffra för dem som upplever att det är lätt eller väldigt lätt att få ekonomin att gå ihop är 8 %.

- ★ Personer vars vardagsaktiviteter är allvarligt och långvarigt begränsade (till följd av funktionsnedsättningar eller långvariga hälsoproblem) löper större risk att stöta på problem när det gäller tjänster som tillhandahålls av den offentliga förvaltningen och de lokala myndigheterna: 54 %, jämfört med 39 % för personer utan begränsningar. Likaså löper personer som kämpar för att få ekonomin att gå ihop större risk att stöta på sådana problem: 48 % av dem instämmer, jämfört med 39 % av dem som upplever att det är lätt eller väldigt lätt att få ekonomin att gå ihop.

”Som mor till ett barn med funktionsnedsättning är det fruktansvärt att se hur lite hjälp och vägledning man får när det gäller rättigheter, möjligheter osv.”

(Kvinna, mellan 30 och 44 år gammal, som besvarade undersökningen i Danmark)

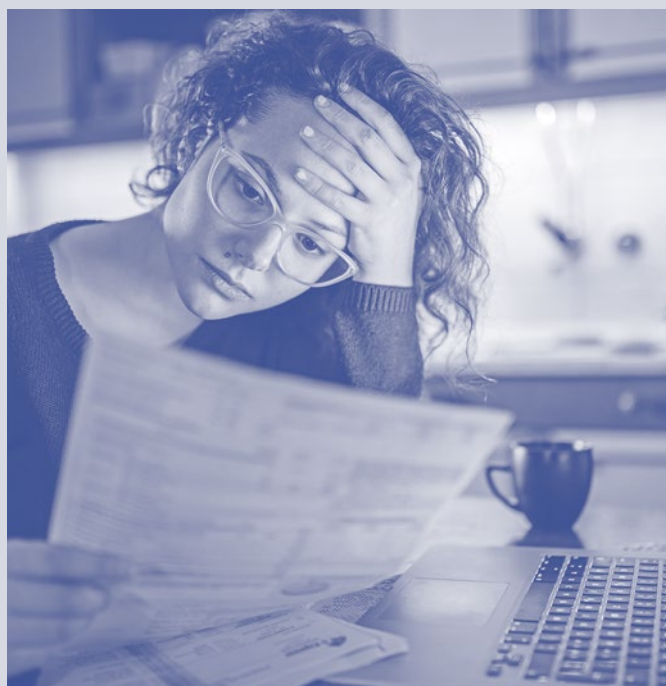
Samtidigt är det vanligare att personer med hög utbildningsnivå anger att de stöter på problem när det gäller tjänster som tillhandahålls av den offentliga förvaltningen och de lokala myndigheterna än personer med, som mest, högstadietutbildning. Detta resultat skulle kunna återspegla att de med högre utbildningsnivåer förväntar sig mer av tjänsterna.

Rätten till god förvaltning, såsom den fastställs i artikel 41 i stadgan, är en grundläggande rättighet som utgör en integrerad del av EU:s rättsordning. Som en allmän princip i EU-rätten är den även bindande för medlemsstaterna när de vidtar åtgärder inom ramen för EU-rätten. Övergripande nationella skyldigheter fastställs även i Europakonventionen och dithörande rättspraxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna, i synnerhet avseende god förvaltning. Enligt dessa minimistandarder har var och en rätt att få sina angelägenheter behandlade opartiskt, rättvist och inom skälig tid av de offentliga myndigheterna. Andra aspekter som också hör ihop med detta är transparens och tillgång till information, vilka är oundgängliga verktyg för ländernas kontroll- och balanssystem.

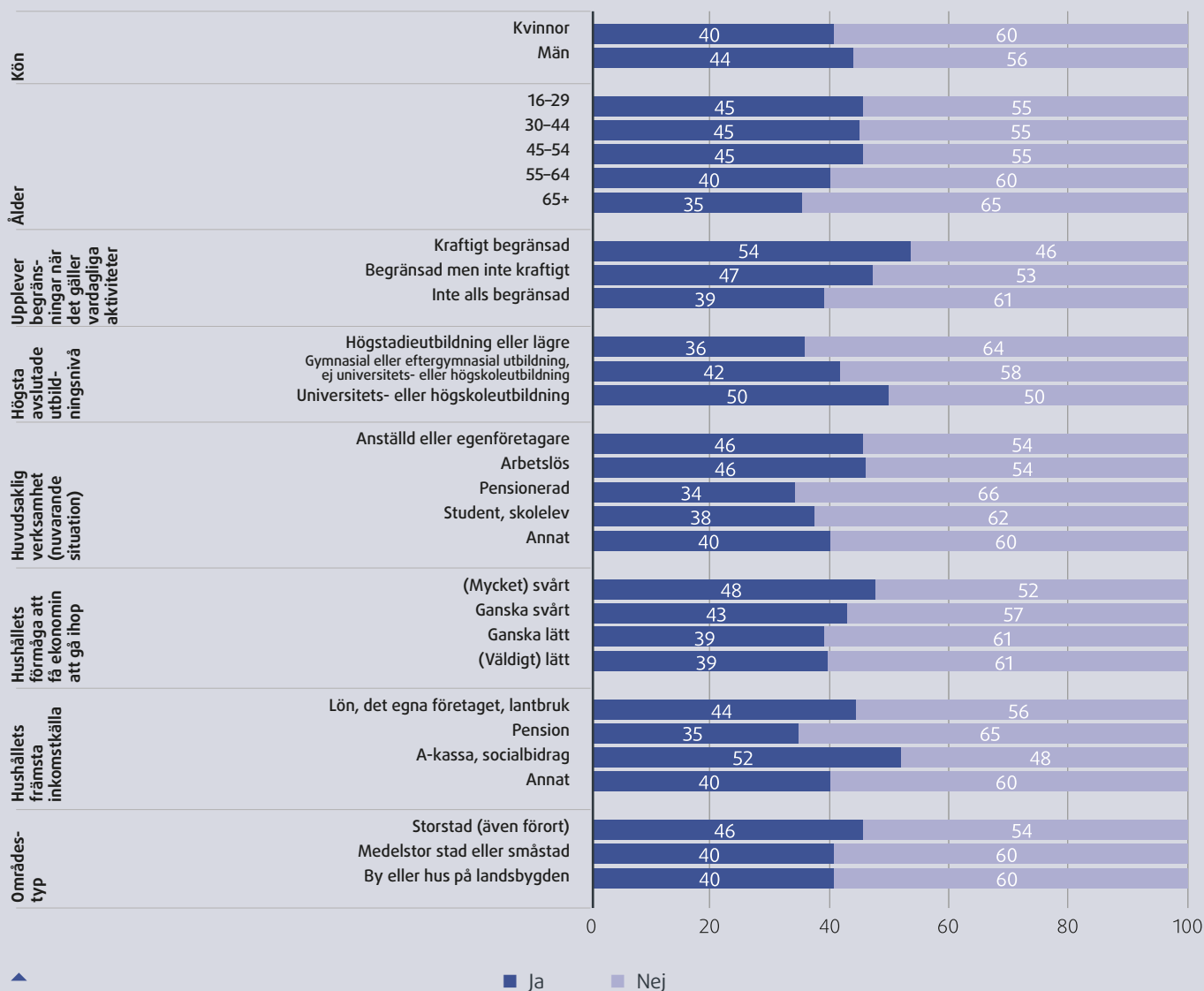
Den offentliga förvaltningens och de lokala myndigheternas roll när det gäller att göra information lättillgänglig och lättbegriplig – en grundläggande uppgift under normala omständigheter – blir oundgänglig när mycket ovanliga situationer uppstår, såsom 2020 års covid-19-pandemi.

”Den offentliga förvaltningen arbetar för långsamt, ibland tar det veckor innan man får svar på en fråga, och när svaret väl kommer är det så krångligt att det inte går att förstå.”

(Man över 65 år som besvarade undersökningen i Tyskland)

FIGUR 6: ERFARENHETER AV ETT ELLER FLERA PROBLEM I KONTAKTERNA MED DEN OFFENTLIGA FÖRVALTNINGEN/DE LOKALA MYNDIGHETERNA NÅGON GÅNG UNDER DE FEM ÅR SOM FÖREGICK UNDERSÖKNINGEN, UPPDELADE UTIFRÅN UTVALDA SOCIODEMOGRAFISKA SÄRDRAG (EU-27, %) ^{a b c}

Anmärkning:

- ^a Av alla svarande i EU-27 som ombetts att fylla i det avsnitt i undersökningen som rör vardagslivet (n = 26 493), viktade resultat.
- ^b Ja-kategorin visar hur stor andel som har erfarenhet av minst ett av de sex problem som ingick i undersökningen när det gäller den offentliga förvaltningen och de lokala myndigheterna.
- ^c Se bilaga I till huvudrapporten för närmare information om de sociodemografiska variabler som använts i analysen.

Källa: FRA, Undersökning om de grundläggande rättigheterna 2019 (datainsamling i samarbete med CBS [NL], CTIE [LU] och Statistics Austria [AT]).

Korruption är ett större problem i vissa medlemsstater än i andra, och det är särskilt vanligt förekommande inom hälso- och sjukvårdssektorn. Hälften av de unga anser att korruption på låg nivå är acceptabelt.

- ★ Endast ett fåtal personer (4 %) i EU har upplevt att någon offentlig tjänsteman eller offentliganställd har bett om eller förväntat sig något av dem, såsom en gåva eller donation, i utbyte mot en viss tjänst. I några EU-medlemsstater är detta dock vanligare och i vissa länder är det som högst nästan en av fem som har upplevt denna typ av korruption.
- ★ Korruption i samband med hälso- och sjukvårdstjänster anses vara ett särskilt stort problem. I Kroatien, Lettland, Slovakien och Ungern uppger över 60 % att man, åtminstone ibland, måste ge en gåva eller göra någon en tjänst för att få bättre behandling på de offentliga sjukhusen.
- ★ En av fyra (24 %) anser dock att det ibland eller alltid kan vara acceptabelt att ge en offentlig tjänsteman eller en offentliganställd en gåva för att skynda på hanteringen av ett brådskande ärende. Över 50 % av befolkningen i Kroatien, Slovakien och Tjeckien kan åtminstone ibland tycka att det är acceptabelt att ge en offentlig tjänsteman eller offentliganställd en gåva eller göra dem en tjänst för att de snabbare ska ta itu med ett brådskande ärende. I jämförelse är det 20 % eller färre som anser detta i Finland, Malta, Portugal och Sverige.
- ★ Det kan noteras att 48 % av dem i åldersgruppen 16–29 år anser att det kan vara acceptabelt att ge en gåva eller göra någon en tjänst, jämfört med under 35 % i andra åldersgrupper.

Korruption påverkar de grundläggande rättigheter som anges i stadgan, Europakonventionen och andra internationella människorättsinstrument. Framför allt är det principerna om likhet och icke-diskriminering (artiklarna 20 och 21 i stadgan) som kränks. Även andra rättigheter kränks, olika beroende på sektor (från anställning till hälso- och sjukvård).

FRA:s YTTRANDE 7

Kopplingen mellan hög förekomst av eller acceptans för korruption och konsekvenserna därav för personers grundläggande rättigheter – såsom lika tillgång till myndighetstjänster – måste erkännas och åtgärdas av de offentliga förvaltningarna själva runt om i EU. Detta kan göras genom att man fokuserar på dem som arbetar inom vissa viktiga sektorer – såsom hälso- och sjukvården – där korruption ofta förekommer, och på delar av befolkningen, som exempelvis de unga, där acceptansen för vissa former av korruption tycks högre. Man bör då framhålla att korruption är olagligt och att alla har rätt till god förvaltning och likabehandling i detta hänseende.

I undersökningen framkom det att den faktiska förekomsten av och acceptansen för korruption är högre i vissa medlemsstater. Myndigheternas organ måste där göra allt de kan för att dessa nivåer ska sjunka, med civilsamhällets stöd. Ett sätt att åtgärda problemet är att säkerställa att de föreslagna nödvändiga villkoren för utbetalning av EU-medel, i synnerhet från de europeiska struktur- och investeringsfonderna, även hänvisar till artikel 41 om rätten till god förvaltning i EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna. Detta bör systematiskt övervakas av berörda EU-organ, såsom revisionsrätten och Europeiska byrån för bedrägeribekämpning (Olaf).

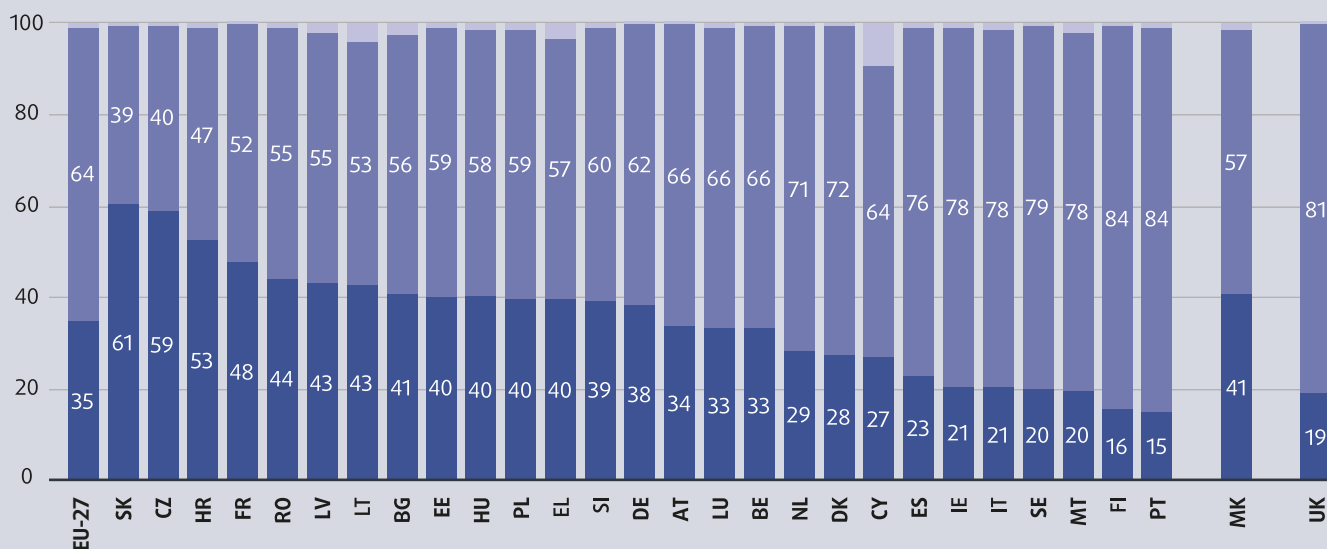
Eftersom korruption utgör ett betydande systemrelaterat hinder för att genomdriva de grundläggande rättigheterna i praktiken bör förekomsten av korruption bli föremål för permanent övervakning, inom ramarna för den nya europeiska rättsstatsmekanismen, och baseras på tillförlitliga och jämförbara uppgifter. Detta skulle kunna stödja EU:s roll i befintliga organ för korruptionsbekämpning, i synnerhet Europarådets grupp av stater mot korruption (Greco).

I praktiken är det de sociala rättigheterna som oftast drabbas. Korruption i hälso- och sjukvårdssektorn påverkar den rätt som var och en har att få en hälso- och sjukvård av högsta möjliga standard (artikel 35 i stadgan). Inom utbildningssektorn är det rätten till utbildning (artikel 14 i stadgan) som påverkas. Å andra sidan kränker korruption inom rättsväsendet rätten till en opartisk domstol och ett effektivt rättsmedel (artikel 47 i stadgan), en rättighet som är avgörande för att kunna genomdriva alla andra mänskliga rättigheter och för att förebygga straffrihet. Om domstolsväsendet inte är oberoende kan även tilliten till de offentliga institutionerna minska, vilket undergräver respekten för rättsstaten och demokratin.

”Läkare på offentliga sjukhus förväntar sig alltid att få en gåva om de ska ge dig bättre vård.”

(Man, mellan 16 och 29 år gammal, som besvarade undersökningen på Cypern)

FIGUR 7: ÅSIKTER OM HUR ACCEPTABELT DET ÄR ATT GE EN GÅVA ELLER GÖRA EN OFFENTLIG TJÄNSTEMAN ELLER OFFENTLIGANSTÄLLD EN TJÄNST OM MAN BEHÖVER HJÄLP AV DEM I ETT BRÅDSKANDE ÄRENDE, LAND FÖR LAND (%)

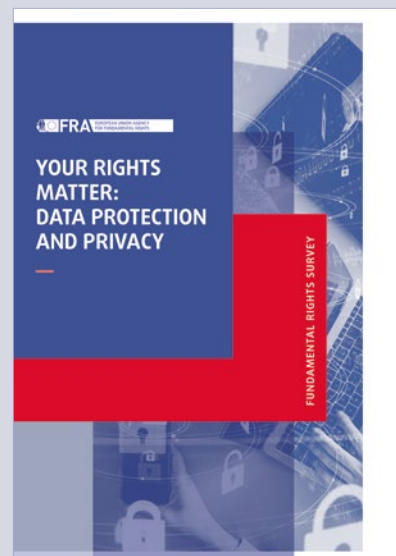
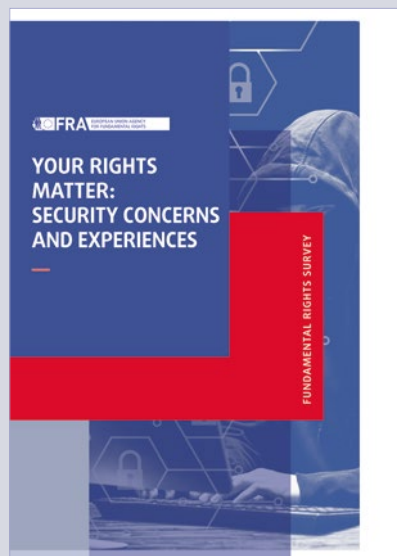
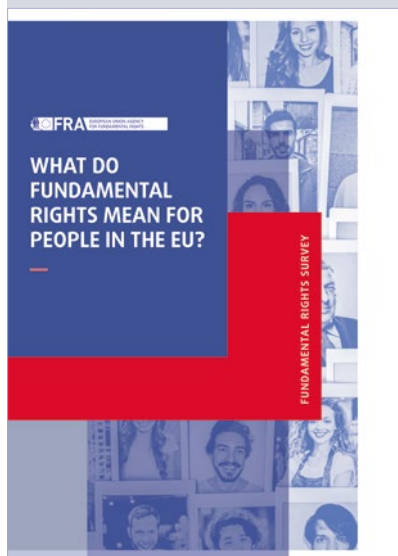
- Ibland eller alltid acceptabelt
- Aldrig acceptabelt
- Vet inte eller vill inte uttala mig

▲
Anmärkning:
Av alla intervjupersoner i EU-27, Förenade kungariket och Nordmakedonien (n = 34 948), viktade resultat.

Källa: FRA, Undersökning om de grundläggande rättigheterna 2019 (datainsamling i samarbete med CBS [NL], CTIE [LU] och Statistics Austria [AT]).

Den här sammanfattningen innehåller de viktigaste resultaten från FRA:s första rapport om undersökningen om de grundläggande rättigheterna. FRA har offentliggjort flera andra publikationer med utvalda resultat från undersökningen. Dessa går att hitta på FRA:s webbplats.

VI FRÄMJAR OCH SKYDDAR DINA GRUNDLÄGGANDE RÄTTIGHETER I EU –

Den här sammanfattningen innehåller de viktigaste lärdomarna från FRA:s första rapport, baserad på undersökningen om de grundläggande rättigheterna. I undersökningen samlades data in från runt 35 000 människor om deras erfarenheter av, inställning till och åsikter om en mängd frågor som på olika sätt rör de mänskliga rättigheterna.

Sammanfattningen tar främst upp de resultat som rör de medverkandes åsikter om de mänskliga – eller grundläggande – rättigheterna, deras syn på och uppfattning om hur demokratiska samhällen fungerar (den pelare som de mänskliga rättigheterna vilar på) samt deras uppfattning om och kontakter med de offentliga myndigheter som har till uppgift att genomdriva människorättslagstiftningen och värna om människors rättigheter.

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

FRA – EUROPEISKA UNIONENS BYRÅ FÖR GRUNDLÄGGANDE RÄTTIGHETER

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Wien – Österrike

Tfn +43 158030-0 – Fax +43 158030-699

fra.europa.eu

[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)

twitter.com/EURightsAgency

[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)

Europeiska unionens
publikationsbyrå